

РЕЦЕНЗІЯ

провідного наукового співробітника Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Боярська лісова дослідна станція», доктора економічних наук, професора Василя ГОЛЯНА на дисертаційне дослідження Анастасії ГОРОДНИЧОЇ на тему: «Організаційно-економічні засади раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення», подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність обраної теми. Зростання площі самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, яке спостерігається в Україні протягом останніх років, зумовлене комплексом факторів, зокрема, занедбаністю сільськогосподарських угідь та природним залісненням. Такі тенденції сприяли значному розширенню площі самосійних лісів, що водночас створило нові можливості та виклики. Однак неефективне використання цих лісових ресурсів призводить до негативних наслідків, таких як деградація ґрунту, ерозія та втрата біологічного різноманіття. Самосійні ліси на сільськогосподарських землях мають значний потенціал для розвитку лісового господарства, сільського господарства, рекреації та екології. Тому розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх раціонального використання є надзвичайно актуальним завданням.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація відзначається комплексним підходом до розгляду об'єкту дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структурний зріз роботи повністю відповідає визначеним завданням дослідження, а також дає можливість ґрунтовно розглянути всі проблемні моменти, визначені авторкою. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується глибоким переосмисленням великої кількості літературних джерел, українського та міжнародного законодавства, статистичних та картографічних матеріалів та матеріалів супутникового спостереження.

Обґрунтованість отриманих дисертанткою висновків базується на усесторонньому застосуванні загальних та спеціальних методів наукового пізнання. Мета дисертаційного дослідження полягає у розробленні теоретико-методичних засад формування організаційно-економічного механізму раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення в умовах децентралізаційних процесів.

Підтвердженням високого рівня достовірності та теоретичної обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих авторкою, є вдало сформульована мета та логічно упорядковані завдання дослідження, а також системний виклад теоретичного та фактологічного матеріалу. Враховуючи отримані дисертанткою вагомні для теорії і практики економіки природокористування результати, можна стверджувати, що мета дисертаційного дослідження була досягнута.

Структура дисертації дозволила авторці повною мірою охопити предмет дисертаційного дослідження. Справляє позитивне враження джерельна база роботи, що свідчить про системне і повне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки авторки, її наукову зрілість.

Отримані у дисертації висновки та практичні рекомендації є обґрунтованими, достовірними та відповідають наявному інституційному полю регулювання процесів лісгосподарювання, а також корелюють з метою та завданнями дослідження й забезпечують формування сучасного інструментарію використання самосійних лісів.

Аналіз змісту дисертації. Дисертація Анастасії Городничої складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків (після кожного розділу та загальних висновків), списку використаних джерел та додатків. Перший розділ **«Теоретико-методологічні основи формування системи раціонального використання самосійних лісів»** охоплює науково-методологічні підходи до забезпечення раціонального використання самосійних лісів, зокрема авторкою проаналізовано наявні економічні теорії, які допоможуть реалізувати та сформувані організаційно-економічний механізм раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення; організаційно-інституціональні передумови формування системи раціонального використання самосійних лісів, які відображають необхідність чіткого розподілу функцій та відповідальності між підрозділами управлінського апарату, а також підкреслює значення систематичного моніторингу та аналізу результатів діяльності з метою постійного вдосконалення управлінських процесів; нормативно-правове регулювання раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, що сприяє збереженню екологічної рівноваги, сталому лісовому господарству, економічній ефективності та соціальній відповідальності. У другому розділі **«Еколого-економічний аналіз сучасного стану використання самосійних лісів»** проведено аналітичну оцінку існуючого стану використання самосійних лісів в Україні, окреслено еколого-економічну роль самосійних лісів у системі формування збалансованого природокористування, визначено проблеми використання та охорони самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення. Третій розділ **«Формування організаційно-економічного механізму раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення»** містить результати оцінки економічної ефективності використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, пропозиції щодо удосконалення системи фіскальних платежів за використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення в умовах децентралізації влади, запропоновано організаційно-економічний механізм раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, який передбачає систему щорічних стимулів (виплат) для збереження самосійних лісів.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Дисертація є логічно упорядкованою науковою працею, яка вирішує важливе наукове завдання щодо раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення.

Ґрунтовне вивчення наукового дослідження дає можливість констатувати наступне: основні положення і висновки, які виносяться на захист, відзначаються певним рівнем наукової новизни, теоретичною цінністю та прикладною спрямованістю. Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, а також загальні висновки вказують, що дисертація Анастасії Городничої спрямована на теоретико-методичне і практичне вирішення важливих наукових завдань щодо раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення.

Практичне застосування результатів дослідження може суттєво вплинути на ефективність управління сільськогосподарськими та лісовими угіддями. Рекомендації щодо ведення, охорони та використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення можуть бути впроваджені на державному та місцевому рівні з метою оптимізації використання природних ресурсів.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Результати дисертації опубліковано

у 13 наукових працях, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 6 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 4 тези наукових доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Крім того публікації у міжнародних виданнях підкреслюють важливість роботи в контексті глобальних наукових досягнень, та демонструють глибоке розуміння авторкою проблеми раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення.

Дисертаційне дослідження охопило широке коло питань, що стосуються теоретичних і методологічних основ раціонального використання самосійних лісів, еколого-економічного аналізу їхнього сучасного стану, а також формування ефективного економічного механізму для їх використання. Такий комплексний підхід забезпечив всебічне висвітлення теми та надав можливість розробити практичні рекомендації та висновки для поліпшення управління цими природними ресурсами.

Завдяки ретельному аналізу та узагальненню отриманих даних, авторці вдалося розробити низку науково обґрунтованих рекомендацій, які можуть бути використані для вдосконалення існуючих систем управління та використання самосійних лісів. Ці рекомендації мають потенціал для впровадження на практиці, сприяючи підвищенню ефективності використання самосійних лісів, збереженню біологічного різноманіття та покращенню стану довкілля. Отримані результати також можуть бути корисними для розроблення стратегій розвитку лісового та сільського господарства, що враховують екологічні та економічні аспекти раціонального використання природних ресурсів.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом робота відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України. У змісті роботи повною мірою представлено основні положення, зміст, результати і висновки проведеного наукового дослідження з означеної проблематики.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація здобувачки є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею із достовірними та обґрунтованими результатами, які представлені дисертанткою на прилюдний захист.

Запозичення окремих ідей, результатів і частини текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення розробок інших вчених, результатів або семантичних новацій без оформлення належного цитування. У дисертації Анастасії Городничої не спостерігається проявів порушення академічної доброчесності.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення:

1. У розділі 1 дисертаційного дослідження «Теоретико-методологічні основи формування системи раціонального використання самосійних лісів» авторка аналізує сучасні науково-методологічні підходи до забезпечення раціонального використання самосійних лісів, досліджує організаційно-інституціональні передумови формування системи раціонального використання самосійних лісів, проте не дає власного тлумачення поняттю «самосійні ліси», яке зустрічається як у назві розділу, так і у підрозділах дисертації. Робота значно виграла б при розкритті авторського бачення цього поняття і посилила б саму роботу.

2. Запропонований авторкою організаційно-економічний механізм раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення (розділ 3, підрозділ 3.3, С. 183–199) у перспективі варто удосконалити результатами польових досліджень щодо бонітетної оцінки деревостанів.

Водночас, викладені зауваження істотно не впливають на здобутки роботи, які є новими, актуальними, обґрунтованими та носять переважно дискусійний характер.

Загальні висновки. Загальний аналіз роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і високий науковий рівень, вагоме теоретичне й практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, достатньо повно викладені в опублікованих здобувачкою наукових публікаціях. У дисертаційному дослідженні Анастасії Городничої відсутні порушення академічної доброчесності. У дисертації вирішено важливе для теорії і методології економіки природо-користування завдання, а саме розроблено організаційно-економічні засади раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення.

Дисертація на тему: «Організаційно-економічні засади раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261, наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її авторка Анастасія Городнича заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент провідний науковий співробітник Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Боярська лісова дослідна станція», доктор економічних наук, професор Василь ГОЛЯН